

v našem dělnickém hnutí nikoli jen dva, ale tři proudy: umírněný, radikální a anarchistický. Dubský sice zjišťuje u radikálů anarchistické tendence, ale náležitě je nediferencuje, což jej vede k závěru, že opustili půdu marxismu. Ke stejnému hodnocení dochází též u umírněných. Správně poukazuje na to, že nepředstavovali jednotný směr, ale nakonec zevšeobecňuje u nich jednu linii — linii Jirouškovu, který byl mluvčím nejpravděpodobnějšího křídla mezi brněnskými umírněnými, a to jen poměrně krátkou dobu, protože do r. 1884 stál na straně radikálů a r. 1885 přešel do tábora křesťansko sociálního. I když se v řadách umírněných neprojevila tak zřetelná diferenciací jako mezi radikály a anarchisty, je třeba u nich vidět rozpor mezi správným taktickým východiskem orientujícím dělnické hnutí na všeobecné volební právo, politický boj a dílčí požadavky a silnými oportunistickými a reformistickými tendencemi, v nichž ožívaly i některé prvky lassallismu.

Jsou tu i některé dílčí, ale závažné otázky, jež tu nemohu rozebírat, ačkoli by si žádaly upřesnění: hodnocení a vliv Mostovy propagandy, rozbor ilegální propagandy radikálů, otázka Kautského v umírněném hnutí, hodnocení objektivní situace radikálů, nesprávné přisouzení Jirouškova pseudonymu Victoire de Travail J. B. Peckovi, z něhož se dělá závěr, že Pecka dopisoval do umírněných listů, ačkoli jde o články Jirouškovy apod.

Poslední kapitola tvoří jakýsi protějšek a zároveň závěr k vylíčenému chronologickému výkladu a podává shrnující tématicky členěný rozbor základních společenských názorů a filosofického myšlení v ideologii našeho dělnického hnutí na základě základních kategorií. Potvrzuje tak z filosofického hlediska dříve učiněná zjištění historickou metodou, že úsilí našich průkopníků socialismu se koncentrovalo především na praktickou politickou činnost, že jejich filosofické názory byly značně nejasné, ale že je možno hovořit u nich o nábězích k vědeckému světovému názoru a postupně směřování k marxismu.

Celkově je možno říci o práci Dubského, že k silnějším a nosným stránkám knihy patří rozbor ideologie, teorie a filosofie našeho dělnického hnutí i připojený exkurs o buržoazním myšlení v epoše průmyslové revoluce. Tu je také hlavní těžisko a vlastní přínos publikace. Kapitoly a pasáže věnované konkrétnímu vývoji dělnického hnutí pohybují se zhruba na úrovni novější historiografie. Je otázka, nebylo-li by lépe realizovat správnou myšlenku o bytostném spojení teorie a praxe v marxistické filosofii ústrojněji, rozbohem klíčových problémů a hlavních vývojových tendencí našeho dělnického hnutí v oblasti politické, organizační a taktické v souvislosti s řešením vlastních otázek ideologických a filosofických.

Hlavní závěry Dubského práce, potvrzující, že naše dělnické hnutí se od konce šedesátých až do počátku devadesátých let minulého století postupně propracovávalo k marxismu překonaváním živelnosti a různých buržoazních tendencí (liberalismu, lassallovství, nacionalismu apod.), a že při tom znalost a teoretické zvládnutí marxismu silně zaostávalo za praktickými úkoly a často i výsledky hnutí, plně ob stojí a nebudou asi brzy podstatně změněny. Širší a obecně platný úsudek o pronikání, znalosti a úloze marxismu v českých zemích si bude možno ovšem učinit až v širším kontextu dobovém, na základě rozboru ideologického vývoje celého dělnického hnutí v českých zemích (jeho německé složky) a rozbohem všech součástí marxismu včetně praktické politiky dělnické třídy.

František Jordán

Za Milošem Rejnušem

Dne 13. září roku 1964 tragicky zahynul po automobilovém neštěstí Miloš Rejnuš (nar. 25. IV. 1932), člen katedry dějin SSSR, střední a jihovýchodní Evropy filosofické fakulty university J. E. Purkyně v Brně, zaměstnaný jako odborný knihovník v Knihovním středisku UJEP, mladý, nadějný pracovník. — historik a spisovatel.

Už za svých studií na filosofické fakultě brněnské university vynikl nad průměr velkým nadáním pro vědeckou práci v oboru historie. Svědectvím toho je jeho diplomová práce „Městská politika krále Přemysla Otakara II. v Čechách a na Moravě“ (z r. 1956), v níž ukázal vzorným způsobem své rozsáhlé znalosti příslušné literatury i pramenných materiálů a zároveň schopnosti řešit samostatným způsobem složité dějinné otázky.

Po ukončení universitních studií r. 1956 se stal asistentem při katedře dějin SSSR, střední a jihovýchodní Evropy. Jako nejmladší člen katedry se záhy zřetelně uplatnil. Vynikl svým nadáním, literárními sklony, pracovním elánem, skromností i obětavostí, upřímným a přátelským chováním ke spolupracovníkům. Na katedře si získal v krátké době svébytné místo, zabývá se studiem dějin v složitém středoevropském prostředí, a to v širších souvislostech i srovnávacím způsobem.

Svědectvím jeho vědecké orientace je několik studií i knižní publikace, které vydával tiskem

od r. 1957. Jsou to: *České středověké dějiny v Učenných zápiskach Instituta slavjanovedenija* (Sborník prací fil. fak. brněnské university, ř. hist. VI, 1957, str. 159—161). — *Poměr královských měst k Přemyslu Otakarovi II. a jejich pomoc královské politice* (Sborník fil. fak. brněnské university, ř. hist. VII, 1958, str. 60—75). — *České země a Slovensko ve století před Bílou horou. Z dějin vztahů v oblasti zemědělství, řemesla, obchodu a vzájemné obrany* (spolu s J. Macůrkem), Praha 1958, str. 418 (Spisy fil. fak. v Brně, sv. 56). — *Pojetí česko-polských vztahů v díle Historia Polski* (Slezský sborník, roč. 56, 1958, č. 4, str. 557—558). — *K interpolaci o rychtáři v Soběslavově privilegiu pro pražské Němce* (Sborník fil. fak. brněnské university, ř. hist. IX, 1960, str. 49—58). — *K úloze měst při připojení Slezska k českému státu ve 14. století* (Studia z dziejów polskich i czechoslowackich, T. 1, Wrocław 1960, s. 141—154). — *J. Macůrek jako historik Slezska* (Slezský sborník 59, 1961, str. 88—95). — *K otázce spisovné češtiny v Polsku v 15. a poč. 16. století* (spolu s J. Macůrkem), ve *Slovanských historických studiích IV*, Praha 1961, str. 163—261. — *Výsady města Podolince ve 13. století z hlediska srovnávacího* (Sborník prací fil. fak. brněnské university, ř. hist. X, 1961, str. 67—76).

Ze všech jmenovaných prací a studií je zjevné, jak hluboce M. Rejnuš pronikal do dějinné problematiky. Všechny jsou přiznačně bohatou myšlenkovou náplní i formální uhlazeností. Ve všech se projevuje velké nadání M. Rejnuše nejen v ohledu ryze vědeckém, ale i literárním. Ve všech M. Rejnuš projevoval široký rozhled. Řešil otázky česko-polských vztahů 13.—14. st., problematiku městského zřízení v Čechách, v Polsku a v Uhrách i na Slovensku ve 13.—14. stol., otázku vlivů českých, polských, uherských i německých na půdě slovanských měst v 13.—14. století, problém českých jazykových, literárních a kulturních vlivů v Polsku v 15. století, otázku česko-slovanských vztahů v 16.—17. století atd. Kdokoliv bude jednou hodnotit práci katedry dějin SSSR, střední a jihovýchodní Evropy při universitě JEP v Brně, nebude moci opomenout toto Rejnušovo dílo, které přesto, že je torsem, bude tvořit důležitou součást naší vědecké produkce z oblastí středoevropských a západoslovanských dějin.

K plánované práci kandidátské, v níž se mělo přihlédnout ke středoevropské hospodářské a společenské problematice, a to srovnávacím způsobem ve 13.—14. století, se Miloš Rejnuš přes všechny přípravy už nedostal. Jednak pro dočasný přechod z katedry do knihovniho střediska, jednak z důvodů jiných. — Neboť už za svých univerzitních studií a neméně i potom se Miloš Rejnuš klonil také k literární tvořivosti v oblasti krásné literatury a zapojoval se stále víc, vynikaje mimořádnými schopnostmi literárně-tvůrčími i stylistickou obratností, k předním literárním a kulturním pracovníkům Brna. Tato skutečnost nebyla na újmu jeho čisté vědecké a odborné historické činnosti. Spíše naopak. Neboť historická věda je také literární vědou, je a může být i krásnou literaturou svého druhu. Je vědou i uměním. Čitem, láskou k předmětu, darem a krásou slova, myšlenkou stylisticky vhodně vyjádřenou se dosahují také v historické vědě vynikající úspěchy. Tak začínali v historické vědě mnozí významní pracovníci. Nejen historik vstupoval do tvořivého života esejí, básní, románem, dramatem. U mnohých to nebyla jen epizoda mladých let.

Zdálo se, že takové cesty budou také u Miloše Rejnuše. Osud tomu chtěl jinak. Miloš Rejnuš přecházel v posledních letech více než kdy předtím na půdu literární tvořivosti v oblasti krásné literatury. Ale dědictví minula u něho zůstalo. Zůstal tu vzorný metodický přístup a postup, myšlenková i slovní ukázněnost, smysl pro společenské otázky i pro aktuálně politickou problematiku, zájem o motivy z oblasti antiky, střední i východní Evropy, obdiv k velké ruské kultuře, umocněný dvojím zájmem na východ. Na cestě za Puškinovým Oněginem nakonec tragicky zahynul. Škoda přeskoda, že se zastavil tep jeho života i jeho vědecké a literární tvořivosti na prahu nadějného rozmachu.

Josef Macůrek